

## PROF. CELDA KLOUČEK

inspirativní osobnost  
amatérského paleontologa  
a umělce

Celestin Klouček (sám preferoval používání jména Celda) přišel na svět 6. prosince 1855 v Senomatech u Rakovníka a svým životem a dílem se významně zapsal do dějin českého výtvarného umění. Během téměř tří desetiletí svého působení na pražské Umělecko-průmyslové škole vychoval řadu významných sochařů dvacátého století. Realizoval se jako autor secesní keramiky, vedl speciální ateliér dekorativního modelování. Ve své tvorbě se rád inspiroval přírodou, zejména místní flórou. Jeho keramická díla zdobí motivy pivoněk, kalín, slézu, petrklíče a zejména oblíbených bezinek. Celda Klouček byl rovněž hojně vyhledáván známými a významnými pražskými architekty, se kterými spolupracoval na výzdobě domovních fasád, portálů a interiérů budov, vídeňského dvorního hradu, v Praze například správních budovy ústavu choromyslných v Bohnicích, Městské spořitelny, Strakovy akademie, kamenného průčelí Úvěrové banky. Druhou velkou vášní jeho života, ke které přistupoval se stejnou pracovitostí a neochvějným nadšením, byla paleontologie. Přestože se začal aktivně zabývat zkamenělinami až téměř v padesáti letech, dosáhl významných sběratelských, a dokonce i vědeckých úspěchů. Během třiceti let své sběratelské kariéry shromáždil obrovskou sbírku prvohorních fosilií. Nejprve se věnoval zkamenělinám v takzvaných „rokycanských kuličkách“, které hledal v okolí Rokycan, Zbiroha a Prahy. Už od samých počátků svého sběratelství byl v častém kontaktu s odborníky z geologicko-paleontologického oddělení Národního muzea, jako byl Dr. Jaroslav Perner a později i Jan Koliha, a už tehdy své nálezy nezištně předával do sbírek muzea. O několik let později se zaměřil na studium nejstarších ordovických vrstev a v nich obsažených zkamenělin, objevil řadu lokalit a popsal mnoho nových trilobitů a jiné fauny. Později své úsilí obrátil k fosiliím z železných rud a ve spolupráci s Dr. Kolihou prozkoumával ve velmi pokročilém věku lokality v Železných horách.



7/ Celda Klouček.  
Archiv paleontologického oddělení  
Národního muzea.

8/ Celda Klouček v terénu.  
Archiv paleontologického oddělení  
Národního muzea.

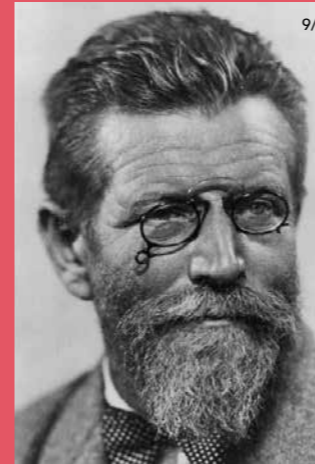
Celda Klouček postupně věnoval téměř celou svou sbírku do prvohorních sbírek tzv. „Barrandea“. Od roku 1883, kdy muzeu odkázal závětí celou svou kolekci zkamenělin slavný Joachim Barrande, to byl druhý největší dar poskytnutý Národnímu muzeu, jak shrnul v roce 1935 Dr. Jan Koliha: „Byl to zase po dlouhých letech jediný velký dar zkamenělin našim sbírkám, který do dneška bohužel zůstává stále jediným, ač je u nás značný počet cenných soukromých sbírek.“

Celda Klouček nebyl jenom amatérským badatelem a sběratelem, je autorem řady dodnes citovaných odborných prací o trilobitech, ostnokožcích i o stratigrafii českého ordoviku. Odborníci si ho nevážili jenom pro jeho píli a velké znalosti, ale zejména pro přímou a bodrou povahu i obrovský entuziasmus, se kterým se vrhal do jakéhokoliv problému, který mohl vyřešit. Životní pout tohoto významného a čínorodého člověka skončila v Praze 14. října 1935 v nedožitých osmdesáti letech. Tisíce jím věnovaných zkamenělin z českých prvohor jsou uloženy v paleontologických sbírkách Národního muzea, kde i po sto letech slouží ke studiu českým i zahraničním badatelům.

## JAROSLAV PETRBOK

neplacený  
spolupracovník  
Národního muzea

Jaroslav Petrbock, ač vzděláním učitel na měšťanské škole, zanechal po sobě hlubokou stopu v paleontologickém, zoologickém i antropologickém oddělení Národního muzea. Třebaže pod kritickým pohledem badatele dvacátého prvního století jeho metody terénního výzkumu, vedení dokumentace i vědecké interpretace jeví velké nedostatky, Petrbockův přínos české i světové vědě je neoddiskutovatelný. Krasový dědek, jak mu říkali od dob protektorátu jeho spolupracovníci v jeskynním výzkumu, se narodil v Praze 25. října 1881. Od mládí měl rád přírodu, sbíral hmyz, lastury. V Muzeu Království českého dle svých vzpomínek navštěvoval Antonína Friče, mnoho času prostál za výlohou obchodu s přírodninami jeho bratra Václava Friče. Když ukončil studia na střední škole učitelské, hned po maturitě začal učit v malotřídkách v Kyjích, Kojeticích a Kbelech. Volný čas trávil studiem měkkýšů a tato vášň ho neopustila po dalších padesát let. Už v roce 1903 publikoval svůj první článek a brzy se vypracoval mezi nejlepší z tehdejších malakozoologů. Od současných schránek byl jenom krůček k systematickému zpracování měkkýšů zkamenělých, zejména těch nejmladších kvartérních, kteří mohli hodně napovědět ke stratigrafii čtvrtohorních sedimentárních hornin. A s nimi souvisí i výplně jeskyní a dalších jiných krasových dutin ve vápencích. Při jejich studiu nacházel samozřejmě i zbytky různých velkých i drobných obratlovců. Při prokopávání jeskyní narazil na pozůstatky po činnosti jejich pravěkých obyvatel, různé sídelní jámy, pohřebiště, roztroušené nálezy kostí. Tomu všemu věnoval bedlivou pozornost, vše pečlivě shromažďoval a studoval. Systematicky prozkoumával rozsáhlou vápencovou oblast v okolí Berouna, ať již se jednalo o činné lomy, kde se prováděl záchranný výzkum (např. Turské maštale u Tetína), či prokopával různé krasové prostory (jeskyně Nad Kačákem, Na Chlumu a mnoho dalších).



9/ Jaroslav Petrbock.  
Archiv zoologického oddělení Národního muzea.

10/ Jaroslav Petrbock v terénu.  
Archiv zoologického oddělení Národního muzea.

I v pokročilém věku se aktivně podílel na objevování a prozkoumávání prostor systému Koněpruských jeskyní. Nesoustředil se ovšem jenom na okolí Prahy, podnikal studijně-pracovní cesty i na Slovensko, do tehdejší Palestiny, dále do Bulharska, Turecka, Řecka či Rumunska. Ve slovenském travertinovém lomu Gánovce zachránil pro vědu jediný existující výlitek mozkovny neandrtálce a věnoval jej darem Národnímu muzeu. Všechny své další nálezy, ať již se jednalo o malakologické a paleontologické sběry, nebo o archeologické a antropologické předměty z krasových prostor, věnoval v průběhu svého života do sbírek Národního muzea, kde také 38 let pracoval bez nároku na mzdu jako jeho neplacený spolupracovník. Jaroslav Petrbock byl aktivní a čínorodý až do konce svého života (14. prosince 1960). I když měl komplikovanou povahu (zvláště v pozdním věku bylo obtížné s ním vyjít), shromáždil okolo sebe velké množství mladých lidí, které vedl k lásce k přírodě a její ochraně. Vyrostla z nich řada skvělých geologů, přírodovědců a jeskynářů, jako byli například prof. Ivo Chlupáč, doc. Jiří Kovanda, dr. Jiří Kříž, dr. Vojen Ložek či František Prošek.

VÝZNAMNOU SOUČÁSTÍ DVOUSETLETÉ  
IDENTITY SPOLEČNOSTI NÁRODNÍHO  
MUZEA, POTAŽMO NÁRODNÍHO MUZEA  
JSOU OSOBNOSTI, KTERÉ SE  
ZASLOUŽILY O SBÍRKOVÉ BOHATSTVÍ  
NEJVĚŠTÍ ČESKÉ MUZEJNÍ INSTITUCE  
NEBO O JEHO NÁSLEDNOU PÉČI A VĚDECKÉ  
ZPRACOVÁNÍ. PŘEDSTAVUJEME PROTO  
NĚKOLIK VYBRANÝCH PODPOROVATELŮ  
NÁRODNÍHO MUZEA, KTEŘÍ JSOU DNES  
ZCELA NEPRÁVEM VE SPOLEČENSKÉM  
ZAPOMNĚNÍ.

Texty  
Jana Bruthansová, Karel Sklenář, Jan Šumpich

Grafické zpracování  
Anna Václavik Procházková



SPOLEČNOST  
NÁRODNÍHO  
MUZEA / z. s.

200  
let



ZAPOMÍNÁNÍ MECENÁŠÍ  
NÁRODNÍHO MUZEA



## JAN NORBERT Z NEUBERKA A EUGEN ČERNÍN Z CHUDENIC

mecenáši  
Archeologického sboru  
Národního muzea

Archeologický sbor Národního muzea, založený roku 1841 jako první středisko této vědecké disciplíny v Čechách a v celé monarchii, měl za téměř sto let své existence řadu podporovatelů, mezi nimi však vynikají dvě jména z doby jeho počátků.

Jan Norbert rytíř z Neuberka pocházel z poměrně nové šlechty, zastával však v zemském sněmu významné postavení nejvyššího písaře Království českého. V této funkci se zasloužil o získání Nostického paláce jako první samostatné budovy pro Národní muzeum (1846). Ještě dříve se však (1843) stal předsedou Archeologického sboru, který v přátelském spojení s jeho jednatelem Janem Erazimem Vocelem konečně uvedl do života. Jedním z prvních úkolů Sboru bylo vydání knižní příručky české archeologie (první svého druhu) a její krátké populární verze pro širší veřejnost. Obě tyto práce sepsal J. E. Vocel, prostředky Sboru na jejich vydání však nestačily. V této chvíli se rytíř Neuberka věci ujal a financoval vydání obou textů (druhého v české i německé verzi) v roce 1845. Umožnil tak vstup do vědeckého světa Sboru i Vocelovi, který svým spisem zahájil dráhu zakladatele české archeologie jako vědního oboru a zakladatele českého dějepisu umění.

Celoživotním výsledkem Vocelovy vědecké práce bylo sepsání *Pravěku země české* – první knihy popisující vývoj země a jejího osídlení od doby kamenné až po raný středověk, po věcné stránce převážně na základě archeologické sbírky NM, o jejíž rozvoj celý život pečoval. Problémy nastaly opět s náklady na její vydání. Tehdy se Vocel obrátil na dalšího ze svých urozených přátel – mezi vyšší šlechtou, na výjimečného českého vlastence, hraběte Eugena Karla Černína z Chudenic. Tento milovník archeologie a sběratel (kdysi

žák Dobrovského) byl mecenášem Archeologického sboru už v případě *Památek archeologických a místopisných*, prvního českého (a dodnes vycházejícího) odborného časopisu tohoto oboru, s jehož vydáváním měly muzeum a Sbor neustálé finanční potíže, řešené díky Černínovu každoročnímu nemalému příspěvku. Černín povzbuzoval Vocela k vydání jeho životního díla a zejména umožnil jeho ilustrační vybavení značným příspěvkem, který jednak poskytl sám, jednak aktivně získal přímluvou u dalších příslušníků přední české šlechty. Tak bylo možné, aby v roce 1866 vyšla první část a v roce 1868 pak celý *Pravěk* jako základní kámen budoucího vývoje naší archeologie. Zvláštní náhodou hrabě Černín zemřel právě v den dokončení tisku knihy. Černínovu zásluhu o ni zveřejnil J. E. Vocel věnováním celého díla jeho památce.



1/ Jan Norbert rytíř z Neuberka (1796–1859)



2/ Eugen Karel hrabě Černín z Chudenic (1796–1868)

## PROF. DR. ANTONÍN FRIČ

zakladatel geologicko-  
-paleontologického  
oddělení Národního  
muzea

Čas jsou peníze! Mantra posledních desetiletí naší uspěchané doby. Proto dnešním pohledem můžeme nazývat mecenášem i toho, kdo nad rámec pracovních povinností věnuje svůj vymezený, předem neznámý čas ve prospěch společnosti. Takovým mecenášem byl bez pochyby i prof. Dr. Antonín Frič. Daroval našim sbírkám, knihovně i expozicím 61 let svého života.

Antonín Frič se narodil v Praze 30. července 1832 do početné rodiny českých vlastenců. Od sedmnácti let pravidelně jako dobrovolník pomáhal v muzeu pořádat sbírky přírodnin. Kromě studia přírodních věd bavila Antonína i hra na varhany a zcela propadl ornitologii. I přes otcovu snahu, aby vystudoval práva jako on, se Antonín Frič 13. ledna 1852 stal na čas neplaceným asistentem při zoologickém oddělení a o dva roky později už muzeu věnoval svou sbírku asi 300 vycpaných ptáků.

Po několika letech strávených v zoologických sbírkách, už jako jejich placený správce, svou pozornost zaměřil na zkameněliny. V roce 1864 založil geologicko-paleontologické oddělení, které až do svého odchodu z muzea vedl: „*Po smrti kustoda Dormitzra nastoupiv na místo jeho přicházel jsem často do nesnází, když cizozemští učenci sobě přáli viděti české trilobity, a následkem toho jsem se pustil do studia jejich, ačkoli nepatřili přímo do zoologického oddělení mně svěřeného.*“ (A. Frič, 1863). I do výzkumu dávno vyhynulých živočichů a získávání dalších muzejních položek se pustil s vervou sobě vlastní. Svou osvětovou činností, neúnavným přesvědčováním veřejnosti o důležitosti muzejnictví, přiměl řadu lidí k tomu, že sbírky muzeu bezplatně věnovali. Sám šel ostatně příkladem. Nejpopulárněji o Fričově vztahu k muzeu vypovídá text jeho synovce, rovněž kustoda paleontologických sbírek Dr. Jaroslava Pernera, uveřejněný u příležitosti Fričových sedmdesátých narozenin: „*Fričovou úlohou bylo ze skrovňoučké dotace*

zařizovati geologickou sbírku. K tomu byl přes deset let kustodem, asistentem a sluhou té sbírky, všechno v jedné osobě za nepatrnou remuneraci. Co způsobilo tedy, že přes tyto stísněné poměry a druhy i nepřátelské tendence vytvořena sbírka, jež má výbornou pověst mezi geology, a zaujímá dnes 7 sálů, celkem 246 skříní, obsahující mnoho tisíc kusů, mezi nimi i neocenitelná přemnohá unika? Jest to Fričova nikdy neutuchající láska k úkolu Českého Musea, jest to Fričovo dosud mladistvé nadšení pro bádání geologické a palaeontologické, jest to jeho píle, vytrvalost a obětavost, kterým máme děkovati, že geologická sbírka muzejní omohla se dnešního významu vědeckého. Velkou část předmětů zde chovaných Frič opatřil nebo snesl sám a z větší části dostalo se Museu darem vlivem jeho včasného zakročení. ... Leč kromě vlastní sběratelské činnosti staral se Frič o rozvoj české sbírky geologické neúnavně získáním mecenášů, zachraňováním soukromých, pro vlast důležitých sbírek, při čemž nejednou vlastní prostředky musel nabídnouti nebo větší sumy i půjčkou opatřiti, než-li podařilo se vyvolati žádoucí usnesení společnosti muzejní, výboru neb sněmu zemského.“

S přibývajícím věkem a zdravotními problémy se ředitel geologicko-paleontologického oddělení Antonín Frič choval ke svým podřízeným stále autoritativněji. Považoval za samozřejmé, že budou k muzeu přistupovat se stejnou skromností a oddaností jako on sám. Nad sbírkami vládl pevnou rukou a tím si, bohužel, vysloužil řadu nepřátel. V roce 1913, po 61 letech strávených ve sbírkách muzea, definitivně odchází do ústraní a krátce nato 15. listopadu 1913 umírá. O jeho zklamání nad poměry v muzeu vypovídá i rozhodnutí rodiny nevypravit pohřeb z muzejního Panteonu, ale z kostela: „*Nebylo-li pro živého otce již v muzeu místa, nedáme ho tam ani mrtvého!*“ (Marie Tillová, 1916).

3/ Antonín Frič s muzejním sluhou Štástkou, rok 1864. Archiv paleontologického oddělení Národního muzea.

4/ Antonín Frič. Archiv paleontologického oddělení Národního muzea.



5/ Památník Franze Antona Nickerla v Brežanském údolí z roku 2013. Foto: J. Liška

6/ Portrét Ottokara Nickerla. Foto: autor neznámý



## PROF. DR. OTTOKAR NICKERL

přírodovědec  
a umělec,  
jehož odkaz žije

Narodil se 22. ledna 1838 v Praze a zemřel 3. září 1920, taktéž v Praze. Jeho osobní život byl velmi pohnutý. Přestože se šťastně oženil a měl čtyři děti, všechny přežil, přičemž žádné z jeho dětí nezanechalo potomky. Zato společenský a vědecký život O. Nickerla byl mimořádně bohatý a lemovaný mnoha výjimečnými činy. Jako vystudovaný lékař působil ve funkci profesora přírodních věd a zbožiznalství na pražské polytechnice, později byl dlouholetým přednostou dvou výzkumných zemědělských stanic v Čechách. V druhé polovině 19. století publikoval sérii sborníků věnovaných zemědělským škůdcům, a právem jej lze považovat i za jednoho z prvních průkopníků užitě entomologie u nás. Stál u zrodu Společnosti pro fysiokracii v Čechách (1869), při níž později vznikl entomologický odbor (1872) – základ budoucí České společnosti entomologické. Stěžejní a dodnes hojně citované práce se však vážou k české fauně motýlů. Láska k entomologii ho provázela téměř celý život a díky své píli, nadání a možnostem se mu podařilo dokonale navázat na dílo svého otce, neméně známého entomologa, prof. Dr. Franze Antona Nickerla (1813–1871). Patřil ve své době k mimořádně uznávaným osobnostem, přestože byl německé národnosti, nedělal mezi Čechy a Němci žádné rozdíly, což bylo v té době a v této společenské vrstvě velmi ojedinělé. Ve svém domě na Václavském náměstí (č. p. 779/16) hostil celou řadu významných osobností své doby, které se sem sjížděly studovat rozsáhlé sbírky přírodnin z celé Evropy. Sbírký O. Nickerla zahrnovaly řadu exemplářů, které nejen sám nashromáždil, ale získával také od svých současníků darem či nákupem, v některých případech dědictvím po jejich smrti. V září 1919, sepsal závěť, na jejímž základě odkázal převážnou většinu svého majetku, včetně všech sbírek a domu na Václavském náměstí, tehdejšímu Muzeu Království českého v Praze (dnes Národní muzeum), a stal se díky tomu jedním z jeho nejvýznamnějších donátorů.